

اثربخشی مشاوره راه‌حل‌محور در کاهش ریسک طلاق و ناسازگاری

زناشویی در زنان متقاضی طلاق

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۷/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۹/۰۹

آرزو مجرد^۱، حسین قمری کیوی^۲ و احمدرضا کیانی^۳

چکیده

زمینه و هدف: طلاق، انحلال قانونی پیوند ازدواج تعریف شده است که معمولاً پس از یک دوره اختلال یا بی‌سازمانی در روابط زناشویی واقع می‌شود. یکی از عواملی که در تداوم ازدواج نقش مهمی دارد، سازگاری زناشویی است. پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی مشاوره راه‌حل‌محور در کاهش ریسک طلاق و ناسازگاری زناشویی در زنان ناسازگار انجام گرفته است.

روش: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه اجرا، دارای طرح نیمه‌آزمایشی از نوع پیش‌آزمون - پس‌آزمون چندگروهی است. جامعه آماری پژوهش را زنانی تشکیل داده‌اند که در سال ۱۳۹۵ برای طلاق به دادگستری شهر اردبیل مراجعه کرده‌اند و نمونه ۳۰ نفری از آنها که حداقل ۱۶ سال سن و وضعیت اقتصادی متوسط داشتند، به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل گمارده شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌های روا و پایایی بی‌ثباتی ازدواج (ادواردز، جوهانسون و بوث، ۱۹۸۷) و ناسازگاری بیر-استرنبرگ (۱۹۷۷)، برای هر دو گروه جمع‌آوری و سپس برای گروه آزمایش، هفت جلسه یک و نیم ساعته، مشاوره راه‌حل‌محور ارائه شد، درحالی که گروه کنترل مداخله‌ای دریافت نکردند و مجدد داده‌ها جمع‌آوری شد و با کمک آزمون مانوا تحلیل شدند.

یافته‌ها و نتایج: پژوهش نشان داد که مشاوره راه‌حل‌محور می‌تواند ریسک طلاق و ناسازگاری زناشویی در زنان ناسازگار را کاهش دهد. این نتایج می‌تواند پشتوانه‌ای برای بکارگیری مشاوره راه‌حل‌محور در کاهش ریسک طلاق و ناسازگاری زناشویی در متقاضیان طلاق و نیز پیشگیری از اختلافات و تعارضات خانوادگی باشد.

کلیدواژه‌ها: مشاوره راه‌حل‌محور، ریسک طلاق، ناسازگاری زناشویی، زنان ناسازگار.

۱. دانشجوی دکتری رشته مشاوره دانشگاه محقق اردبیلی؛ arezoomojarrad@yahoo.com

۲. استاد گروه مشاوره دانشگاه محقق اردبیلی؛ h_ghamarikivi@yahoo.com

۳. استادیار گروه مشاوره دانشگاه محقق اردبیلی؛ ahmadreza_kiani@yahoo.com

مقدمه

خانواده یک سازمان اجتماعی کوچک است (ملاحی و خسروی، ۱۳۹۸، ص ۱۳۸)، که سلامت جامعه به سلامت آن بستگی دارد (برنشتاین و برنشتاین^۱، ۲۰۰۵؛ به نقل از مجرد، قمری کیوی و کیانی، ۱۳۹۷، ص ۲۷۶). هنگامی که کارکردهای خانواده از قبیل کارکردهای زیستی، اجتماعی، شناختی و عاطفی یکی پس از دیگری آسیب می‌بیند، اعضای آن به تدریج احساس رضایت‌مندی خود را از دست می‌دهند. این روند در ابتدا موجب گسستگی روانی و سپس گسستگی اجتماعی و در نهایت واقعه حقوقی طلاق^۲ می‌شود (شکر بیگی، احمدی و ابراهیمی‌منش، ۱۳۹۵، ص ۷۹). طلاق یکی از پدیده‌های شایع جامعه انسانی است و در هیچ عصری، بشر از خطر انحلال کانون خانواده و آثار سوء ناشی از آن مبرا نبوده است (رحیمی، آتش‌پور و گل‌پور، ۱۳۹۸، ص ۱۴). در دانشنامه بین‌المللی علوم اجتماعی و رفتاری (۲۰۱۵)، طلاق، انحلال قانونی پیوند ازدواج تعریف شده است. بر اساس این تعریف، طلاق معمولاً پس از یک دوره اختلال یا بی‌سازمانی در روابط زناشویی واقع می‌شود. آشفتگی روابط با همسر یا شریک زندگی و گسیختگی خانواده بر اثر متارکه یا طلاق، یکی از طبقات پنجمین ویراست «راهنمای تشخیص اختلال‌های روانی» (دی‌اس‌ام-۳، ۲۰۱۴)، را به خود اختصاص داده است. مطالعات مختلف نشان می‌دهند روند افزایش طلاق جهانی است (گوزالز و ویتانن^۴، ۲۰۰۹، ص ۱۲۸). در ایران نیز روند رو به رشد طلاق به ویژه از میانه دهه ۷۰ تا به امروز، به افزایش توجه پژوهشگران و سیاست‌گذاران به این پدیده اجتماعی انجامیده است. پدیده‌ای که به زعم پژوهشگران، آثار و زیان فراوانی در سطوح فردی و اجتماعی در پی خواهد داشت و زمینه‌ساز بسیاری از آسیب‌های اجتماعی دیگر در جامعه خواهد شد (صادقی فسایی و ایثاری، ۱۳۹۴، ص ۲). برک^۵ (۱۹۹۸)، معتقد است افرادی که طلاق را تجربه کرده‌اند، با کشمکش‌های متعدد فردی و بین‌فردی مواجه هستند. در این فرایند هویت آشفته، فقدان امید، تغییر در سبک زندگی، مشکلات جدی در شبکه اجتماعی و شغلی از پیامدهای طلاق هستند. پژوهش‌های متعددی نشان‌دهنده آثار منفی طلاق در حوزه‌های مختلف به ویژه در حوزه سلامت (جسمی، روانی و اجتماعی) برای مردان و زنان مطلقه، فرزندان طلاق و حتی اجتماع است (فیروزجانیان، صادقی، جان محمد لرگانی و لطفی، ۱۳۹۷، ص ۱۱۲). همچنین بسیاری از پژوهش‌ها نشان می‌دهند که افراد طلاق گرفته، بیشتر از افراد متأهل دچار اختلال‌های جسمی و روحی از جمله اعتیاد به مشروبات الکلی، خودکشی و ضعف قوای ذهنی می‌شوند و رضایت خاطر کمتری از زندگی دارند (ریاحی، علیپوردی‌نیا و بهرامی کاکاوند، ۱۳۸۶، ص ۱۱۰).

1. Bernstein & Bernstein

2. Divorce

3. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders

4. Gonzalez & Viitanen

5. Berk

یکی از عواملی که در تداوم ازدواج نقش مهمی دارد، سازگاری زناشویی است، چرا که وجود ناسازگاری زناشویی^۱ موجب کاهش میزان سلامت جسمانی و بهداشت روانی همسران (هورویتز، هلن و سندرا^۲، ۱۹۹۷، ص ۸۹۶)، کم شدن میزان رضایت از زندگی (ناک^۳، ۱۹۹۵) و اشکال در روابط اجتماعی (نیولون^۴، ۲۰۰۰، ص ۵۷) می‌شود. سازگاری زناشویی وضعیتی است که در آن زن و شوهر در بیشتر مواقع، احساس خوشبختی و رضایت از همدیگر دارند و از طریق علاقه متقابل، مراقبت از یکدیگر، پذیرش، درک یکدیگر و ارضای نیازها از جمله نیاز جنسی ایجاد می‌شود و از سویی، ناسازگاری در روابط زوجین موجب اختلال در روابط اجتماعی و گرایش به انحرافات اجتماعی و افول ارزش‌های فرهنگی در بین زن و شوهر می‌شود (جنید، نورانی، سادودین، مکبر و شاکری، ۲۰۰۹، ص ۸). توجه پژوهشگران به ناسازگاری و مشکلات زناشویی در زندگی افراد به صورت یکی از اجزای اصلی خدمات سلامت به شمار می‌رود (اشنايدر، کاستلانی و وایزمن^۵، ۲۰۰۶، ص ۳۱۸) و از آنجایی که خانواده اساس و شالوده زندگی فردی و اجتماعی است و هسته اصلی خانواده زن و شوهر هستند، هرگونه تلاش برای حفظ روابط از آسیب‌های احتمالی لازم و ارزشمند است (آزادی، کیمیایی و عباسی بوردروق، ۱۳۹۳، ص ۹). مشاوران و خانواده‌درمانگران روش‌های مختلفی را در این خصوص به کار می‌گیرند. در دهه‌های اخیر، جستجو برای درمان‌های تجربی کوتاه‌مدت توجه زیادی را به خود جلب کرده است (ایمانی، رجبی، خجسته مهر، بیرامی و بشلیده، ۱۳۹۲، ص ۵۸). یکی از این روش‌ها، روش مشاوره راه‌حل‌محور است. روش مشاوره کوتاه‌مدت راه‌حل‌محور یک مداخله درمانی کوتاه‌مدت است که بر خلق راه‌حل‌های مختلف برای یک مسأله تأکید دارد و بر این اصل استوار است که در دیدگاه‌های درمانی و مشاوره‌ای باید بر یافتن قابلیت‌ها و توانایی‌های مراجع تأکید کرد، نه اینکه وقت زیادی را صرف یافتن نقایص و ناتوانایی‌های مراجع نمود (فریدمن^۶، ۱۹۹۳؛ به نقل از نظری و بیرامی، ۱۳۸۷، ص ۴۲). این روش درمانی معتقد است که مراجعان، شایستگی‌ها و خلاقیت‌های لازم برای تغییر را در درون خود دارند. این رویکرد بر منابع شخصی مراجعان برای تغییر، اهمیت فراوانی قایل است. در این دیدگاه بر این نگرش که مراجعان قابلیت یافتن راه‌حلی را که موجب پیشرفت زندگی آن‌ها شود را دارند، ولی توانایی دیدن این قابلیت‌ها را در خود از دست داده‌اند، تأکید می‌شود (چانگ^۷، ۲۰۰۵؛ به نقل از نیکولز و شوارتز، ۲۰۰۶، ص ۶۰۶). داودی، احترامی و بهرامی (۱۳۹۰، ص ۱۲۲) و نظری و بیرامی (۱۳۸۷،

1. Marital Incompatibility

2. Horvitz, Helene & Sandra

3. Nock

4. Niolon

5. Snyder, Castellani & Whisman

6. Friedman

7. Cheung.

ص ۴۲) در بررسی اعمال درمان مشاوره راه‌حل‌محور بر کاهش میل طلاق به این نتیجه رسیدند که درمان راه‌حل‌محور بر کاهش میل طلاق مؤثر است. نظری و بیرامی (۱۳۸۷، ص ۴۲)، اثربخشی این رویکرد را بر رضایت زناشویی بررسی کرده‌اند و به این نتیجه رسیدند که این درمان مؤثر بوده است. همچنین لطفی و معتمدی (۱۳۹۵، ص ۳۷)، محمودی، ثنائی، نظری، داورنیا، بختیاری و شاکرمی (۱۳۹۴، ص ۴۱۷)، شاکرمی، داورنیا، زهراکار و طلائیان (۱۳۹۴)، هسو، لین، ملودی‌سان و چن (۲۰۱۷)، اسمیت و مک‌دوف (۲۰۱۷)، گنگ و هسو (۲۰۱۷، ص ۳۸۳)، آلتانداگ و بولوت (۲۰۱۹، ص ۱)، مجرد، قمری کیوی و کیانی (۱۳۹۸)، راث (۲۰۱۹، ص ۵۰۴)، تارنس، جوردن، کالاهان، وایتینگ و اسپرینگر (۲۰۱۹، ص ۲۵۷)، کیم، بروک و اکین (۲۰۱۸) و کیم، آکین و بروک (۲۰۱۹)، در پژوهش‌های مشابهی اثربخشی روش مشاوره راه‌حل‌محور را بر متغیرهای دیگر نشان داده‌اند. با توجه به شیوع طلاق و آسیب‌هایی که در حیطه خانواده وجود دارد و با توجه به این که روش مشاوره راه‌حل‌محور یکی از روش‌های مهم در مشاوره محسوب می‌شود که در کوتاه مدت نتیجه‌بخش است و از طرفی با توجه به کمبود پژوهش‌هایی که در زمینه اثربخشی این درمان بر سازه‌های مختلف مثل ریسک طلاق و ناسازگاری زناشویی انجام شده و با توجه به نقش کلیدی و مهم زن در خانواده، که جایگاه بسیار والایی هم در خانواده و هم در اجتماع دارد و به نوعی می‌توان گفت معمار خانواده است و قادر است جامعه را به سمت سعادت و تعالی و یا به سمت انحراف و فساد سوق دهد، این پژوهش قصد دارد به بررسی این موضوع بپردازد که آیا روش مشاوره راه‌حل‌محور موجب کاهش ریسک طلاق و ناسازگاری زناشویی در زنان ناسازگار می‌شود.

روش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه اجرا، دارای طرح نیمه‌آزمایشی از نوع پیش‌آزمون - پس‌آزمون چندگروهی است. جامعه آماری پژوهش را زنانی تشکیل داده‌اند که در سال ۱۳۹۵ برای طلاق به دادگستری شهر اردبیل مراجعه کرده‌اند و نمونه ۳۰ نفری از آن‌ها که حداقل ۱۶ سال سن و وضعیت اقتصادی متوسط داشتند، به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل گمارده شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌های شاخص بی‌ثباتی ازدواج^۸ (ادواردز، جوهرانسون و بوث، ۱۹۸۷) و

1. Hsu Lin, Melody Sun & Chen
3. Gong & Hsu
5. Roth
7. Kim, Brook & Akin

2. Smith & Macduff
4. Altundağ & Bulut
6. Turns, Jordan, Callahan, Whiting & Springer
8. marital instability index

ناسازگاری بیر - استرنبرگ (DQ) ^۱ (۱۹۷۷)، برای هر دو گروه جمع آوری و سپس برای گروه آزمایش، هفت جلسه یک و نیم ساعته، مشاوره راه حل محور ارائه شد، درحالی که گروه کنترل مداخله ای دریافت نکردند و مجدد داده ها جمع آوری شد و با کمک آزمون مانوا تحلیل شدند. ویژگی های ابزار جمع آوری داده ها در ادامه بیان شده است.

شاخص بی ثباتی ازدواج (ریسک طلاق): پرسشنامه شاخص بی ثباتی ازدواج (MII) توسط ادوارز، جوهانسون و بوث ^۲ (۱۹۸۷)، برای سنجش و اندازه گیری بی ثباتی ازدواج به ویژه مستعد طلاق بودن تدوین شده است. این پرسشنامه ۱۴ گویه دارد و بر اساس این پیش فرض استوار است که برای سنجش بی ثباتی و وجود پتانسیل بالقوه در زوجین برای طلاق باید هر دو بعد شناخت و رفتار را مورد توجه قرار داد. این ابزار در وهله نخست روی ۲۰۳۴ زن و مرد متأهل زیر ۵۵ سال در سال ۱۹۸۰ مورد مطالعه قرار گرفت. نمره گذاری این ابزار با توجه به دستورالعمل آن بسیار آسان است و برای هر قسمت نمرات همان بخش در نظر گرفته می شود. این ابزار دارای ثبات درونی بالا با آلفای کرونباخ ۰/۹۳ است. این ابزار همچنین دارای روایی پیش بین خوبی است. شاخص بی ثباتی ازدواج دارای روایی می باشد و با مشکلات زناشویی ^۳ همبستگی مثبت و با شادی زناشویی و تعامل زناشویی همبستگی ^۴ منفی را نشان داده است (ادوارز، جوهانسون و بوث، ۱۹۸۷، ص ۱۶۸) در مطالعه حاضر آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آمده است.

پرسشنامه ناسازگاری بیر - استرنبرگ (DQ) ^۵: پرسشنامه پرسشنامه ناسازگاری بیر - استرنبرگ (DQ) توسط بیر و استرنبرگ (۱۹۷۷) تدوین شده است. این پرسشنامه دارای ۱۰ گویه است که برای سنجش دو بعد یک رابطه زناشویی طراحی شده است. گویه ها به صورت جداگانه نمره گذاری می شوند و در نمره گذاری هر مورد به طور جداگانه در یک مقایسه هفت تایی درجه ای مشخص می شوند. نمره بیشتر نشان دهنده درگیری بیشتر و ناخشنودی بیشتر است (قمری کیوی، کریمی یوسفی، خشنودنیای چماچائی و صادقی ولنی، ۱۳۹۴، ص ۷۶). این پرسشنامه از درجه روایی همزمان برخوردار است و بین رتبه ناخشنودی و تعارض همبستگی قابل توجهی وجود دارد و لازم به ذکر است که بین نمرات این ابزار و طیف وسیعی از رفتارهای صمیمانه نیز رابطه وجود دارد. برای زنان این ابزار از قابلیت پیش بینی مسائل در سال های بعدی زندگی زناشویی برخوردار است (بیر و استرنبرگ، ۱۹۷۷، ص ۹۲). در مطالعه حاضر آلفای کرونباخ ۰/۹۳ برای این پرسشنامه به دست آمده است.

1. Beier- Sternberg discord questionnaire

2. Edwards, Johnson & Booth

3. Marital problems

4. Marital interaction

5. Beier- Sternberg discord questionnaire

پروتکل برنامه مشاوره راه‌حل‌محور: در جدول ۱، خلاصه برنامه روش مشاوره راه‌حل‌محور ارائه شده است.

جدول ۱. خلاصه برنامه روش مشاوره راه‌حل‌محور (زیمرمن، پرس، وتزل، ۱۹۹۷)

جلسه	عناوین و اهداف مشاوره
اول	آشنایی با اعضا، آشنایی اعضا با اصول، اهداف و اثرات دیدگاه راه‌حل‌محور، تعیین چارچوب‌ها و بیان اصول کلی دیدگاه راه‌حل‌محور، اجرای پیش‌آزمون
دوم	کمک به شرکت‌کنندگان تا بتوانند هدف‌های خود را به صورت مثبت، معین، ملموس و قابل اندازه‌گیری فرمول‌بندی کنند.
سوم	کمک به شرکت‌کنندگان تا دریابند که از یک واقعه تعابیر متفاوتی در خانواده وجود دارد و بتوانند تلقی خود از مشکلات پیش‌آمده را به شکل مفیدتر تغییر دهند و کمک به شرکت‌کنندگان تا به قابلیت‌ها و منابع خود پی ببرند.
چهارم	کمک به شرکت‌کنندگان تا بتوانند استثناهای مثبت را در زندگی با همسر خود تشخیص داده و بر این اساس در آن‌ها امید ایجاد شده و بتوانند حوزه مشکلات خود را کاهش دهند.
پنجم	بر هم زدن الگوهای رفتاری مختلفی که شرکت‌کنندگان طراحی کرده‌اند با استفاده از پرسش معجزه‌آسا.
ششم	هدف کمک به شرکت‌کنندگان برای اینکه راه‌های دیگری برای تفکر، احساس و رفتار به جای آنکه الان انجام می‌دهند را پیدا کرده و احساسات جدیدی را تجربه کنند با استفاده از مفهوم «به جای».
هفتم	بررسی نهایی اهداف و پاسخ به سؤالات شرکت‌کنندگان و جمع‌بندی نهایی کل جلسات و اجرای پس‌آزمون

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی: در جدول ۲ اطلاعات مربوط به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش ارائه شده است.

جدول ۲. اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان

گروه‌ها	تحصیلات	سن	وضعیت اقتصادی
گروه آزمایشی	زیردیپلم: ۴ نفر دیپلم: ۵ نفر فوق‌دیپلم: ۱ نفر لیسانس: ۴ نفر فوق‌لیسانس و بالاتر: ۱ نفر	بین ۱۶ تا ۲۰ سال: ۳ نفر بین ۲۰-۴۰ سال: ۹ نفر بالاتر از ۴۰ سال: ۳ نفر	ضعیف: ۴ نفر متوسط: ۱۰ نفر بالا: ۱ نفر
گروه کنترل	زیردیپلم: ۳ نفر دیپلم: ۵ نفر فوق‌دیپلم: ۲ نفر لیسانس: ۳ نفر فوق‌لیسانس و بالاتر: ۲ نفر	بین ۱۶ تا ۲۰ سال: ۳ نفر بین ۲۰-۴۰ سال: ۸ نفر بالاتر از ۴۰ سال: ۴ نفر	ضعیف: ۴ نفر متوسط: ۹ نفر بالا: ۲ نفر

شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش شامل میانگین و انحراف استاندارد در پیش‌آزمون و پس‌آزمون به تفکیک گروه‌ها در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش

متغیرها	پیش/پس آزمون	میانگین	انحراف استاندارد
ریسک طلاق	پیش آزمون	۶/۱۳۳	۳/۳۹۸
	پس آزمون	۲/۲۱۵	۱/۰۲۱
کنترل	پیش آزمون	۷/۱۳۳	۳/۷۳۵
	پس آزمون	۶/۲۱۵	۳/۰۴
میزان توافق	پیش آزمون	۳۲/۰۰	۱/۰۱۸
	پس آزمون	۳۶/۵۰	۱۶/۳۳۸
کنترل	پیش آزمون	۴۰/۴۶۶	۸/۹۹۱
	پس آزمون	۴۱/۸۶۶	۶/۶۹۶
میزان توافق	پیش آزمون	۳۳/۰۲۱	۱/۱۴۲
	پس آزمون	۳۸/۲	۱۸/۹۷
کنترل	پیش آزمون	۴۴/۳۳	۸/۴۱۴
	پس آزمون	۴۴/۲۵۰	۶/۸۷۷
نتایج موافقت یا مخالفت	پیش آزمون	۶۵/۲۱	۲/۳۱
	پس آزمون	۷۵/۵۰	۳۵/۳۱
کنترل	پیش آزمون	۸۴/۸۰	۱۶/۷۴۶
	پس آزمون	۸۴/۷۵	۱۲/۵۸۵

همان‌طور که اطلاعات جدول ۳ نشان می‌دهد، میانگین ریسک طلاق و گروه کنترل در پیش‌آزمون ۶/۱۳۳ و ۷/۱۳۳ و انحراف استاندارد آن ۳/۳۹۸ و ۳/۷۳۵ و در پس‌آزمون، ۲/۲۱۵ و ۶/۲۱۵ و انحراف استاندارد آن ۱/۰۲۱ و ۳/۰۴ و میانگین زیرمؤلفه میزان توافق و گروه کنترل در پیش‌آزمون ۳۲/۰۰ و ۴۰/۴۶۶ و انحراف استاندارد آن ۱/۰۱۸ و ۸/۹۹۱ و در میانگین این دو متغیر در پس‌آزمون ۳۶/۵۰ و ۴۱/۸۶۶ و انحراف استاندارد آن ۱۶/۳۳۸ و ۶/۶۹۶ و میانگین زیرمؤلفه نتایج موافقت یا مخالفت و گروه کنترل در پیش‌آزمون ۳۳/۰۲۱ و ۴۴/۳۳ و انحراف استاندارد آن ۱/۱۴۲ و ۸/۴۱۴ و میانگین این دو در پس‌آزمون ۳۸/۲ و ۴۴/۲۵۰ و انحراف استاندارد آن ۱۸/۹۷ و ۶/۸۷۷ است. همچنین میانگین متغیر ناسازگاری کل و گروه کنترل در پیش‌آزمون ۶۵/۲۱ و ۸۴/۸۰ و انحراف استاندارد آن،

۲/۳۱ و ۱۶/۷۴۶ و میانگین این دو در پس‌آزمون، ۷۵/۵۰ و ۸۴/۷۵ و انحراف استاندارد آن ۳۵/۳۱ و ۱۲/۵۸۵ است.

یافته‌های استنباطی: برای بررسی نرمال بودن توزیع از آزمون کالموگروف اسمیرنوف استفاده شد و آشکار شد که توزیع داده‌های تمامی متغیرها در پیش‌آزمون و پس‌آزمون نرمال است و به همین دلیل از آزمون‌های پارامتریک مانند تحلیل کوواریانس برای تحلیل داده‌ها استفاده شد. در جدول ۴ نتیجه آزمون کوواریانس برای متغیر ریسک طلاق گزارش شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون مانوا با روش کواریانس برای متغیر ریسک طلاق در زنان ناسازگار

عامل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری	اتا	توان آماری
گروه	۱۶۶/۲۸۹	۲	۸۳/۱۴۴	۱۱/۰۰	۰/۰۰۱	۰/۸۰۲	۱
مرحله	۲۶۶/۹۱۴	۱	۲۶۶/۹۴۴	۳۵/۳۱۶	۰/۰۰۱	۰/۲۹۶	۱
مرحله × گروه	۹۶/۱۵۶	۲	۴۸/۰۷۸	۶/۳۶۱	۰/۰۰۳	۰/۱۳۲	۰/۸۹
خطا	۶۳۴/۹۳۳	۸۴	۷/۵۵۹	-			
کل	۳۷۳۵/۰۰	۹۰	-	-			

بر اساس اطلاعات جدول ۴ و با توجه به سطح معناداری خطای آزمون در سطح اطمینان ۰/۹۹، یافته‌ها حاکی از تفاوت معنادار مراحل متغیر ریسک طلاق در گروه آزمایشی و کنترل است ($p < ۰/۰۱$). همچنین برای بررسی اثربخشی روش مشاوره راه‌حل‌محور بر کاهش ناسازگاری در زنان ناسازگار از روش تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ گزارش شده است.

جدول ۵. نتایج آزمون تحلیل واریانس چند متغیره (مانوا) بر روی متغیر ناسازگاری زناشویی و زیرمؤلفه‌ها

منبع تغییر	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	p	اتا
روش درمان	میزان توافق	۲۶/۶۶۷	۱	۲۶/۶۶۷	۰/۲۵۵	۰/۶۱۵	۰/۰۰۵
	نتایج موافقت یا مخالفت	۴۳/۳۵۰	۱	۴۳/۳۵۰	۰/۳۷۸	۰/۵۳۶	۰/۰۰۷
	ناسازگاری	۴۸۴۲/۰۱۷	۱	۴۸۴۲/۰۱۷	۱۳/۴۰۱	۰/۰۰۱	۰/۱۹۳
پیش‌آزمون - پس‌آزمون	میزان توافق	۹/۶۰۰	۱	۹/۶۰۰	۰/۰۹۲	۰/۷۶۳	۰/۰۰۲
	نتایج موافقت یا مخالفت	۶/۰۱۷	۱	۶/۰۱۷	۰/۰۵۴	۰/۸۱۸	۰/۰۰۱
	ناسازگاری	۱۴۷۰/۱۵۰	۱	۱۴۷۰/۱۵۰	۴/۰۶۹	۰/۰۴۸	۰/۰۶۸

روش درمان	میزان توافق	۱۲/۶۰۰	۱	۱۲/۶۰۰	۰/۶۹۵	۰/۴۰۸	۰/۰۱۲
* پیش آزمون-	نتایج موافقت یا مخالفت	۴۳/۳۵۰	۱	۴۳/۳۵۰	۰/۳۸۷	۰/۵۳۶	۰/۰۰۷
پس آزمون	ناسازگاری	۲۱۰۰/۴۱۷	۱	۲۱۰۰/۴۱۷	۵/۸۱۳	۰/۰۱۹	۰/۰۹۴

همان‌طور که یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد، بین میانگین میزان توافق و نتایج موافقت یا مخالفت در بین نمونه‌های پیش‌آزمون- پس‌آزمون، تفاوت معناداری وجود ندارد ($P < 0/05$). اما در میانگین ناسازگاری زناشویی در دو مرحله پیش‌آزمون- پس‌آزمون تفاوت معنادار وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی روش مشاوره راه‌حل‌محور بر کاهش ریسک طلاق و ناسازگاری زناشویی انجام شد و نشان داد که مشاوره راه‌حل‌محور به طور معناداری موجب کاهش ریسک طلاق در زنان ناسازگار می‌شود. این یافته، با نتایج پژوهش راث (۲۰۱۹، ص ۵۰۴)، که اثربخشی روش مشاوره راه‌حل‌محور را در حل مشکلات نشان داد، پژوهش هسو، لین، ملودی‌سان و چن (۲۰۱۷)، که نشان دادند مشاوره کوتاه‌مدت راه‌حل‌محور در داوطلبان مشاوره تلفنی اثربخشی بالایی دارد، پژوهش حبیبی، قادری، عابدینی و جمشیدنژاد (۲۰۱۶، ص ۲۴۴)، که مشاهده کردند روش مشاوره راه‌حل‌محور موجب بهبود افسردگی در زنان می‌شود، پژوهش اسمیت و مک دوف (۲۰۱۷، ص ۱۰۵)، که مشاهده کردند روش مشاوره راه‌حل‌محور موجب افزایش اعتماد به نفس و رضایت از نقش پرستاران می‌شود، همچنین با نتایج پژوهش‌های لطفی و معتمدی (۱۳۹۵، ص ۳۷)، فاتحی‌زاده، آلتانداگ و بولوت (۲۰۱۹، ص ۶۷)، تارنس، جوردن، کالاهان، وایتینگ و اسپرینگر (۲۰۱۹، ص ۲۵۷)، کیم، بروک و اکین (۲۰۱۸)، کیم، آکین و بروک (۲۰۱۹)، گنگ و هسو (۲۰۱۷، ص ۳۸۳)، مفید احمدی و اعتمادی (۱۳۹۳)، داودی، اعتمادی و بهرامی (۱۳۹۰، ص ۱۲۱)، گینگریچ و پترسون (۲۰۱۳، ص ۲۶۶)، که در پژوهش‌های مختلفی اثربخشی روش مشاوره راه‌حل‌محور را بر کاهش طلاق و سازه‌های مشابه تایید کرده‌اند، همسو است.

نتیجه دیگر این پژوهش نشان داد که مشاوره راه‌حل‌محور به طور معناداری موجب کاهش ناسازگاری زناشویی در زنان ناسازگار می‌شود. این نتیجه، با نتایج پژوهش‌های شاهی و اوچی‌نژاد (۱۳۹۳، ص ۲۱)، دست‌باز، مرادی و ابراهیمی (۱۳۹۳، ص ۹۰)، صحت، صحت، خانجانی، محبی و شاه‌سیاه (۱۳۹۳، ص ۲۶۸)، حسینی، امیری‌مجد و قمری (۱۳۹۲، ص ۵۲)، شفیع‌آبادی، معین و وحیدواقف (۱۳۸۹، ص ۲۱)،

سودانی، شفیق‌آبادی، اعتمادی و دلاور (۱۳۸۹، ص ۳۹)، اهرمیان، سودانی و حسین‌پور (۱۳۸۹، ص ۷)، اسمیت و مک دوف (۲۰۱۷، ص ۱۰۵)، آلتانداگ و بولوت (۲۰۱۹، ص ۱)، راث (۲۰۱۹، ص ۵۰۴)، تارنس، جوردن، کالاهان، وایتینگ و اسپرینگر (۲۰۱۹، ص ۲۵۷)، کیم، بروک و اکین (۲۰۱۸)، کیم، آکین و بروک (۲۰۱۹)، هسو، لین، ملودی‌سان و چن (۲۰۱۷)، گنگ و هسو (۲۰۱۷، ص ۳۸۳)، رمضان، خسروی، متقی، حمیدزاده و موسوی (۲۰۱۶، ص ۱۷۲) و ردی، سیروموری، ویجایالاکشمی و حمزه (۲۰۱۵، ص ۸۷)، که اثربخشی مشاوره راه‌حل‌محور را بر متغیرهای مختلف مثل رضایت، سازگاری و ناسازگاری که می‌تواند بر کاهش ناسازگاری زناشویی تأثیر داشته باشند بررسی کرده و نشان دادند که مشاوره راه‌حل‌محور به طور معناداری بر متغیرهای مورد بررسی اثربخش بوده است، همسو است.

در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر که نشان دادند مشاوره راه‌حل‌محور موجب کاهش ریسک طلاق و ناسازگاری زناشویی می‌شود، می‌توان چنین گفت که در روش مشاوره راه‌حل‌محور کشف آرام استثنائات در زندگی مراجع می‌تواند امیدواری را به مراجع القا کند تا نزدیک شدن به آینده بهتری را ببیند (پیچوت^۱، ۲۰۰۷، ص ۱۱۸). در جلسات مشاوره‌ای وقتی به واسطه تکنیک سؤال استثناء مراجعان توانستند زمان‌هایی را به یاد بیاورند که مشکلات ناشی از رابطه زناشویی با همسر خود را نداشتند یا در صورت وجود، شدت این مشکلات بسیار کم بوده است، استخراج این لحظات بدون مشکل به مراجعان اجازه می‌دهد تا دریابند در آن موقعیت‌ها روابط زناشویی‌شان چگونه بوده و آن‌ها چه کارهایی انجام می‌داده‌اند تا اکنون نیز همان‌گونه رفتار نمایند. در روش مشاوره راه‌حل‌محور به واسطه سؤالات درجه‌بندی (مقیاسی)، مشاور راه‌حل‌محور از مراجعان می‌خواهد میزان مشکلات خود را بر روی یک مقیاس درجه‌بندی از ۱ تا ۱۰ مشخص کنند. این سؤالات به مراجعان کمک می‌کنند تا پیشرفت‌ها یا عدم پیشرفت یک مسئله خاص یا مشکل را خارج و داخل جلسه مشاوره تعیین کنند (لیتم^۲، ۲۰۰۲، ص ۱۹۰). همسران اغلب بدون فکر کردن به یکدیگر پاسخ می‌دهند و در رفتارشان بدون به دست آوردن نتایج مطلوب پافشاری می‌کنند. مشاوران راه‌حل‌محور به همسران کمک می‌کنند تا این مسأله که یکدیگر را مقصر بدانند را متوقف کنند، خود و همسرانشان بر شناخت تأکید کنند، الگوهای بی‌فایده را تغییر دهند و به تعادل بهتری برسند (جنی‌استیل^۳، ۱۹۹۷). علاوه بر استثنائات و سؤالات مقیاسی، یکی دیگر از سؤالات مداخله‌ای مشاوران راه‌حل‌محور، پرسش معجزه‌آسا است. پرسش معجزه‌آسا به پیدا کردن اطلاعاتی درباره

1. Pichot
3. Jenny Steele

2. Lethem

دید مراجع نسبت به آینده یا راه‌حلی برای حل مشکل کمک می‌کند. مشاور راه‌حل‌محور از مراجع سؤال می‌پرسد اگر امروز یک معجزه اتفاق بیفتد و مشکل تو حل شود چه کار متفاوتی انجام خواهی داد؟ چگونه تشخیص می‌دهی که مشکلات حل شده است؟ استفاده از این‌گونه سؤالات به مراجعان برای یافتن راهی متفاوت برای نگاه کردن به مسائل‌شان کمک می‌کند و می‌تواند گام مهمی در فرایند تغییر باشد (دکاسترو و گاترمن، ۲۰۰۸، ص ۹۷). در جلسات درمان وقتی از پرسش معجزه‌آسا برای مراجعانی که نسبت به زندگی، همسر و آینده رابطه زناشویی خود ناامید بودند استفاده شد و به آن‌ها گفته شد تصور کنند اگر به یکباره معجزه‌ای اتفاق بیفتد و تمامی مشکلاتشان با همسرشان پایان یابد آنگاه چه اتفاقی می‌افتد، آن‌ها متوجه چه تغییراتی خواهند شد و چطور تشخیص می‌دهند که مشکلاتشان پایان یافته است. این تکنیک به مراجعان کمک کرد زندگی متفاوتی را تصور کنند که دیگر در آن مشکلی با همسر خود ندارند، تصویرسازی مطلوبی در ذهن‌شان ایجاد شود و در نتیجه به زندگی‌شان امیدوار شوند. در تبیین نتایج به دست آمده می‌توان اضافه کرد در جلسات مشاوره‌ای وقتی از مراجع خواسته شد تا به واسطه تکنیک تحسین، هر رفتار مثبت همسر خود را هر چند کوچک تحسین نمایند و بر نقاط مثبت همسرشان تأکید نمایند، مراجعان توانستند با تحسین همسر خود، ارتباطات عاطفی خود را با شریک زندگی‌شان بهبود ببخشند و در نتیجه ارتباط بهتری با همسر خود برقرار نمایند (نظری، رسولی، داورنیا، حسینی و بابایی گرمخانی، ۱۳۹۴، ص ۴۵) و به تبع آن، میزان ریسک طلاق و ناسازگاری زناشویی کاهش می‌یابد.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر، محدود بودن آن به زنان ناسازگار ساکن اردبیل بود و بنابراین در تعمیم نتایج حاضر به زنان ناسازگار دیگر در سایر شهرها باید احتیاط کرد. عدم دوره پیگیری برای بررسی ماندگاری اثر روش مشاوره‌ای و همچنین عدم کنترل وضعیت اقتصادی و اجتماعی شرکت‌کنندگان نیز از دیگر محدودیت‌های این پژوهش بود.

پیشنهادها: مبتنی بر نتایج این پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- پژوهش‌های مشابه بر روی زنان ناسازگار در سایر شهرها انجام شود و در آن‌ها متغیرهای وضعیت اقتصادی و اجتماعی شرکت‌کنندگان کنترل و دوره‌های پیگیری در نظر گرفته شود؛
- از آنجا که روش‌های مشاوره‌ای و مداخله‌هایی که در خصوص خانواده‌ها انجام می‌گیرد، زمانی مؤثرتر خواهد بود که چندوجهی باشد، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران بعدی، با انجام مشاوره همزمان با همسر مراجع زمینه تقویت و استمرار تغییرهای مشاوره‌ای مورد نظر را فراهم آورند؛

- با توجه به این که گسست خانواده دروازه‌ای برای گسترش انواع آسیب‌های اجتماعی دیگر در جامعه است، پیشنهاد می‌شود مشاوران فعال در مراکز مختلف به ویژه مشاوران شاغل در مراکز وابسته به نیروی انتظامی که بیشتر ارائه دهنده خدمات مشاوره‌ای برای افراد در معرض آسیب‌های اجتماعی مختلف مانند طلاق هستند، از روش مشاوره راه‌حل‌محور به عنوان روشی در اولویت برای کاهش طلاق و آسیب‌های مختلف مثل ناسازگاری زناشویی که در بستر خانواده‌ها وجود دارد، استفاده کنند. **سپاسگزاری:** از عزیزان شرکت کننده که در فرایند انجام پژوهش صمیمانه همکاری داشته‌اند، کمال تشکر و قدردانی می‌نماییم.

منابع

- اهرمان، افشین؛ سودانی، منصور؛ حسین پور، محمد (۱۳۸۹). اثربخشی آموزش رویکرد راه‌حل‌محور به شیوه گروهی بر شادمانی و سازگاری زناشویی زوج‌های مراجعه کننده به مراکز مشاوره خانواده شهر بوشهر. پژوهش‌های مشاوره (تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره)، ۹(۳۶)، ۲۸-۷.
- ایمانی، مهدی؛ رجیبی، غلامرضا؛ خجسته مهر، رضا؛ بیرامی، منصور؛ بشلیده، کیومرث (۱۳۹۲). بررسی کارآیی درمان‌های مبتنی بر پذیرش و تعهد انطباق یافته زوجی، زوج‌درمانی رفتاری یکپارچه‌نگر بر کاهش علائم نگرانی و ناسازگاری زناشویی، زن‌های دارای آشفتگی زناشویی و اختلال اضطراب فراگیر. فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده، ۹(۱)، ۵۶-۸۸.
- آزادی، زینب، کیمیایی، علی؛ عباسی بورندرق، سکینه (۱۳۹۳). رابطه توانایی حل مسئله خانواده و باورهای غیرمنطقی با مشکلات و ناسازگاری زناشویی. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۹(۳۶)، ۲۴-۸.
- حسینی، طیبه، امیری مجد، مجتبی؛ قمری، محمد (۱۳۹۲). اثربخشی مشاوره گروهی به شیوه راه حل مدار (SFT)، در افزایش صمیمیت زناشویی زنان. فصلنامه سلامت خانواده، ۱(۴)، ۵۸-۵۲.
- داودی، زهرا، اعتمادی، عذرا؛ بهرامی، فاطمه (۱۳۹۰). رویکرد کوتاه‌مدت راه‌حل‌محور برای کاهش گرایش به طلاق در زنان و مردان مستعد طلاق. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۱(۴۳)، ۱۳۴-۱۲۱.
- دست باز، انور؛ یونسی، جلال؛ مرادی، امید؛ ابراهیمی، محمد (۱۳۹۳). اثربخشی مشاوره گروهی راه‌حل‌محور بر سازگاری و خودکارآمدی دانش آموزان پسر سال اول دبیرستان شهرستان شهریار. مجله دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۵(۱)، ۹۸-۹۰.
- رجیبی، غلامرضا؛ ایمانی، مهدی؛ خجسته مهر، رضا؛ بیرامی، منصور؛ بشلیده، کیومرث (۱۳۹۲). بررسی کارآیی درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد و زوج‌درمانی رفتاری یکپارچه‌نگر بر نگرانی و سازگاری زناشویی زن‌های دارای آشفتگی زناشویی و اختلال اضطراب فراگیر. تحقیقات علوم رفتاری، ۱۱(۶)، ۱۹۶-۶۰۰.
- رحیمی، فیض‌اله؛ آتش‌پور، حمید؛ گل‌پرور، محسن (۱۳۹۸). پیش‌بینی تمایل به طلاق بر اساس باورهای فردی شخصیت، نیازهای اساسی و تله‌های زندگی زوج‌های متقاضی طلاق. مجله دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۲(۷۶)، ۱۳-۲۳.
- رضایی، حاتم (۱۳۸۶). بررسی و مقایسه سبک‌های مقابله‌ای در مردان و زنان عادی با مردان و زنان متقاضی طلاق در

- شهرستان مریوان. (پایان نامه کارشناسی ارشد)، رشته مشاوره خانواده، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران
- ریاحی، محمداسماعیل؛ غلیوردی‌نیا، اکبر؛ بهرامی کاکاوند، سیاوش (۱۳۸۶). تحلیل جامعه‌شناختی میزان گرایش به طلاق (مطالعه موردی شهرستان کرمانشاه). پژوهش زنان. ۵(۳)، ۱۳۰-۱۰۹.
- زمانی زارچی، محمدصادق؛ صمدی کاشان، سحر؛ قاسم‌زاده، سوگند (۱۳۹۷). مقایسه طرحواره‌های هیجانی و خودسرکوبگری در زنان متقاضی طلاق و غیرمتقاضی طلاق. دو فصلنامه پژوهش‌های انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده، ۶(۲)، ۱۵۸-۱۴۷.
- سودانی، منصور؛ شفیق آبادی، عبدالله؛ اعتمادی، احمد؛ دلاور، علی (۱۳۸۹). مقایسه اثربخشی درمان راه‌حل‌محور دیشیزر به صورت انفرادی و توأم در کاهش تعارضات زناشویی. فصلنامه روانشناسی تربیتی. ۱۴(۵)، ۵۴-۳۹.
- شاکرمی، محمد؛ داورنیا، رضا؛ زهراکار، کیانوش؛ طلائیان، رضوانه (۱۳۹۴). اثربخشی زوج مشاوره گروهی راه‌حل‌محور بر بهبود کیفیت روابط زناشویی زنان. مجله علوم پزشکی رازی، ۲۲(۱۳۱)، ۱۳-۱.
- شاهی، زهرا؛ اوجی نژاد، احمدرضا (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش به شیوه رویکرد راه‌حل‌محور بر افزایش میزان سازگاری اجتماعی و حل بحران هویت نوجوانان دختر. مجله علمی پژوهشی زن و جامعه. ۱(۵)، ۴۰-۲۱.
- شفیع آبادی، عبدالله؛ معین، لادن؛ وحیدواقف، میترا (۱۳۸۹). مقایسه اثربخشی دو رویکرد تحلیل ارتباط متقابل (TA) و راه‌حل‌محور در تغییر سطح رضایت زناشویی زنان متأهل شاغل تهران. فصلنامه زن و جامعه، ۱(۳)، ۴۰-۲۱.
- شکریبگی، عالیه؛ احمدی، امیدعلی؛ ابراهیمی‌منش، مریم (۱۳۹۵). بازنمایی معنایی ماهیت زندگی زناشویی در ازدواج‌های ناموفق (رویکردی بر ساختگرایانه). فصلنامه علمی پژوهشی زن و جامعه، ۲(۷)، ۷۸-۶۹.
- صادقی فسایی، سهیلا؛ ایشاری، مریم (۱۳۹۷). سنخ‌شناسی الگوهای بازسازی زندگی پس از طلاق. مجله علوم اجتماعی، ۱۵(۲)، ۳۲-۱.
- صحت، فاطمه؛ صحت، نرگس؛ خانجانی، سحر؛ محبی، سیامک؛ شاه‌سیاه، مرضیه (۱۳۹۳). تاثیر رویکرد راه‌حل‌محور بر کاهش تعارضات زناشویی شهر قم. مجله تحقیقات نظام سلامت، ۱۰(۲)، ۲۷۵-۲۶۸.
- فاتحی زاده، مریم؛ مفید، وحیده؛ احمدی، احمد؛ اعتمادی، عذرا (۱۳۹۳). مقایسه میزان تأثیر مشاوره شناختی- رفتاری و مشاوره راه حل مدار بر رضایت جنسی زنان در اصفهان. فصلنامه علمی پژوهشی زن و جامعه، ۵(۳)، ۸۳-۶۷.
- فیروزجانیان، علی اصغر؛ صادقی، سهیل؛ جانمحمدی لرگانی، وحید؛ لطفی، طاهره (۱۳۹۷). فراتحلیل مطالعات انجام شده در حوزه طلاق در ایران. مجله مطالعات زن و خانواده، ۶(۲)، ۱۴۳-۱۱۱.
- قمری کیوی، حسین؛ کریمی یوسفی، هاید؛ خشنودنیای چماچائی، بهنام؛ صادقی ولنی، زلیخا (۱۳۹۴). سنجش خانواده و ازدواج. اردبیل: انتشارات محقق اردبیلی.
- لطفی، علی؛ معتمدی، عبدالله (۱۳۹۵). بررسی اثربخشی درمان راه حل مدار کوتاه مدت بر افزایش تاب آوری نوجوانان پسر در معرض خطر در یکی از شهرک‌های نظامی. فصلنامه روانشناسی نظامی، ۷(۲۵)، ۴۹-۳۷.
- مجرد، آرزو؛ قمری کیوی، حسین؛ کیانی، احمدرضا (۱۳۹۷). اثربخشی مشاوره بوئن بر بخشش و دلزدگی زناشویی در زنان ناسازگار. مجله زن و جامعه، ۹(۴)، ۲۹۰-۲۷۵.
- مجرد، آرزو؛ قمری کیوی، حسین؛ کیانی، احمدرضا (۱۳۹۸). اثربخشی مشاوره راه‌حل‌محور بر بخشش و دلزدگی زناشویی در زنان ناسازگار. مجله پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، ۷(۳)، ۳۴-۹.
- محمودی، محمدجلال؛ ثنائی، باقر؛ نظری، علی محمد؛ داورنیا، رضا؛ بختیاری سعید، بهرام؛ شاکرمی، محمد (۱۳۹۴). کارایی مشاوره کوتاه مدت راه‌حل‌محور بر کاهش فرسودگی زناشویی و بهبود کیفیت زندگی زنان متأهل. ارمغان دانش، ۲۰(۵)، ۴۳۳-۴۱۷.

ملاحی، خاتون؛ خسروی، صدرالله (۱۳۹۸). بهزیستی روانی در گونه‌های مختلف خانواده بر اساس مدل بافت‌نگر فرآیند و محتوای خانواده. مجله روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، ۱۰(۳۵)، ۱۵۷-۱۳۷.

نظری، علی محمد؛ بیرامی، منصور (۱۳۸۷). بررسی تاثیر مشاوره راه‌حل‌محور بر رضایت زناشویی در ابعاد پرخاشگری، زمان با هم بودن، توافق درباره مسایل مالی و رضایت جنسی در زوج‌های هردو شاغل. پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۳(۹)، ۱۱۷-۹۳.

نظری، علی محمد؛ رسولی، محسن؛ داورنیا، رضا؛ حسینی، امین؛ بابایی گرمخانی، محسن (۱۳۹۴). اثربخشی درمان کوتاه مدت راه‌حل‌محور بر فرسودگی زناشویی و میل به طلاق در زنان متأهل. نشریه روان پرستاری، ۳(۳)، ۴۱-۵۲.

نیکولر، مایکل پی؛ شوارتز، ریچارد (۱۳۹۳). مشاوره خانواده «مفاهیم و روش‌ها»، (محسن دهقانی، آناهیتا گنجوی، فرزانه نجاریان، سمانه رسولی، علی زاده محمدی، کارینه طهماسبیان، مترجمان). تهران: نشر دانژه.

Altundağ, Y., Bulut, S. (2019). The effect of solution-focused brief counseling on reducing test anxiety. *Avances en Psicología Latinoamericana*, 37(1), 1-11.

Beier, E.G., & Sternberg, DP. (1977). Marital communication. *Journal of Communication*. Instrument reproduced with permission of Ernest G. Beier & Daniel P. Sternberg, 27, 92-100

Berk, L. E. (1998). *Development through the life span*. Boston: Allyn & Bacon.

De Castro, S., & Guterman, JT. (2008). Solution-focused therapy for families coping with suicide. *Journal of Marital and Family Therapy*, 34(1), 93-106.

Edwards, JN., Johnson, D.R., & Booth, A. (1987). Coming apart: A prognostic instrument of marital breakup. *Family Relations*. Instrument reprinted by permission of the National Council on Family Relations, 36, 168-170.

Gingerich, W.J., & Peterson, L.T. (2013). Effectiveness of Solution-Focused Brief Therapy A Systematic Qualitative Review of Controlled Outcome Studies. *Research on Social Work Practice*, 23(3), 266-283

Gong, H., & Hsu, W. (2017). The Effectiveness of Solution-Focused Group Therapy in Ethnic Chinese School Settings: A Meta-Analysis. *International Journal of Group Psychotherapy*, 67, 3, 383-409.

Gonzalez, L., Viitanen, T.K. (2009). The Effect of Divorce Laws on Divorce Rates in Europe. *European Economic Review*, 53(2), 127-38.

Habibi, M., Ghaderi, K., Abedini, S., & Jamshinejad, N. (2016). The effectiveness of solution-focused brief therapy on reducing depression in women. *International Journal of Education & Psychological Researches*, 2(4), 244-249.

Horvitz, A.V., Helene, R. W., & Sandra, H. W. (1997). Becoming marital and mental health: A longitudinal study of a cohort of young adults. *Journal of Marriage and the Family Therapy*, 58, 895-907

Hsu, W., Lin, H.J., Melody Sun, S.T, Chen, H.J. (2017). The Training Effects of Solution-Focused Brief Counseling on Telephone-Counseling Volunteers in Taiwan. *Journal of Family Psychotherapy*. 15, 1-18.

Jenny Steele, J. (1997). Applying an integration of solution focused therapy and Family of origin therapy models in working with couples. [Dissertation]. University of Manitoba Winnipeg, Manitoba.

- Jonaid, E., Noorani, S., Sadodin, SH., Mokber, N., & Shakeri, M. (2009). Comparing the marital satisfaction in infertile and fertile woman referred to the public clinics in Mashhad. *Iran jobstet Gyncol*, 1(12), 7- 16.
- Kim, J.S., Akin, B.A., & Brook, J.(2019). Solution-focused brief therapy to improve child well-being and family functioning outcomes with substance using parents in the child welfare system. *Developmental Child Welfare*.
- Kim, J.S .,Brook, J., & Akin, B.A.(2018). Solution-Focused Brief Therapy with Substance-Using Individuals: A Randomized Controlled Trial Study. *Research on Social Work Practice*, 28, 4.
- Lethem, J. (2002). Brief solution focused therapy. *Child and Adolescent Mental Health*, 7, 189- 192. <http://www.psychopage.com/>.
- Nock, S. L. (1995). A comparison of marriage and capability relationship. *Journal of Family Issues*, 16, 53-76.
- Pichot, T. (2007). Looking beyond depression. In T. S. Nelson & F. N. Thomas(Eds.), *Handbook of solution focused brief therapy: Clinical applications* .New York, N Haworth, 117-124.
- Ramezani, S., Khosravi, A., Motaghi, Z., Hamidzade, A., & Mousavi, A. (2016). The effect of cognitive-behavioural and solution-focused counselling on prevention of postpartum depression in nulliparous pregnant women. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 35(2), 172-182.
- Reddy, P.D., Thirumoorthy, A., Vijayalakshmi, P., & Hamza, M.A. (2015). Effectiveness of Solution-Focused Brief Therapy for an Adolescent Girl with Moderate Depression. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 37(1), 87-89.
- Roth, S.(2019). Heal the world. A solution-focused systems therapy approach to environmental problems. *Journal of Cleaner Production*, 216, 504-510.
- Smith, S., & Macduff, C.(2017). A thematic analysis of experience of UK mental health nurses who have trained in Solution focoused Brief Therapy. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 24, 2(3), 105-113.
- Snyder, D.K., Castellani, A. M., & Whisman, M. A.(2006). Current status and future directions in couple therapy. *Annual Review of Psychology*, 57, 317-344.
- Turns, B., Jordan, S.M., Callahan, K., Whiting, J., & Springer, N.P.(2019). Assessing the Effectiveness of Solution-Focused Brief Therapy for Couples Raising a Child with Autism: A Pilot Clinical Outcome Study. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 18(3),257-279.
- Zimmerman, T.S., Prest, L.A., Wetzel, B.E.(1997). Solution-focused couple therapy groups: An empirical study. *Journal of Family Therapy*, 19(2),125-44.
- Ahromian, A., Sodani, M., Hoseinpour, M. (2010). The Effectiveness of Group-Based Solution Approach Training on Marital Happiness and Marital Adjustment of Couples Referred to Family Counseling Centers in Bushehr. *Counseling Research (News and Counseling Research)*, 9 (36), 7-28.
- Imani, M., Rajabi, G.R., Khojastemehr, R., Beyrami, M., Bashalide, K. (2013). Evaluation of efficacy of adaptive and commitment based therapies, integrated behavioral couple therapy on reducing anxiety symptoms and marital maladjustment, women with marital distress and generalized anxiety disorder. *Journal of Family Counseling and Psychotherapy*, 9 (1), 56-88.
- Azadi, Z., Kimaie, A., Abasi Borandarag, S. (2014). Relationship between family problem solving

- ability and irrational beliefs with marital problems and disagreement. *Modern Psychological Research Quarterly*, 9 (36), 8-24.
- Hoseyni, T., Amiri Majd, M., Ghamari, M. (2013). The Effectiveness of SFT-based Group Counseling in Increasing Marital Intimacy. *Journal of Family Health*, 1 (4), 52-58.
- Davodi, Z., Etemadi, O., Bahrami, F. (2011). A short-term solution-centric approach to reducing the tendency for divorce in divorced men and women. *Social Welfare Research Quarterly*, 11 (43), 121-134.
- Dastbaz, A., Younesi, S.J., Moradi, O., Ebrahimi, M. (2014). The Effect of "Solution - Focused" Group Counseling on Adjustment and SelfEfficacy of High School Male Students in Shahrriar City. *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 15(1), 90-98.
- Rajabi, G., Imani, M., Khojaste Mehr., Beyrami, M., Beshlideh, K. The study of the efficacy of acceptance based behavior therapy and integrative behavioral couple therapy on women with distressed couples and general anxiety disorder. *Journal Research Behave Science*, 11(6), 600-619.
- Rahimi, F., Atashpour, H., Golparvar, M. (2019). Divorce prediction based on individual beliefs of personality, basic needs and traps of life. *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 20(2), 13-23.
- Rezaei, H. (2007). A Comparison of Coping Styles in Normal Men and Women with Divorced Men and Women in Marivan. (M.Sc.), Family Counseling, Allameh Tabatabai University, Tehran.
- Riahi, M.E., Aliverdina, A., Bahrami Kakavand, S. (2007). Sociological analysis of divorce rate (Kermanshah city case study). *Women's Research*. 5 (3), 109-130.
- Zamani Zarchi, M.S., Samadi Kashaan, S., Ghasemzade, S. (2018). Comparison of Emotional Schemes and Self-Repression in Divorced and Non-Divorced Women. *Journal of Forensic-Social Research in Women and the Family*, 6 (2), 147-158.
- Sodani, M., Shafiabadi, A., Etemadi, A., Delavar, A. (2010). Comparison of the efficacy of a single-dose and concurrent solution-based treatment in reducing marital conflict. *Journal of Educational Psychology*. 5 (14), 39-54.
- Shakarami, M., Davarniya, R., Zahrakar, K., Talaieian, R. (2015). Effectiveness of brief solution-focused group couple therapy on improving marital quality in women. *Razi Journal of Medical Sciences*, 22 (131), 1-13
- Shahi, Z., Ojinejad, A.R. (2014). The Effectiveness of a Solution-Based Approach Training on Increasing Social Cohesion and Solving the Identity Crisis of Female Adolescents. *Journal of Women and Society*. 5 (1), 21-40.
- Shafiabadi, A., Moein, L., Vahidvagef, M. (2010). Comparison of the Effectiveness of Two Interaction Analysis (TA) and Solution-Based Approaches in Changing Marital Satisfaction of Married Women in Tehran. *Women and Society Quarterly*, 1 (3), 21-40.
- Shekarbeygi, A., Ahmadi, O.A., Ebrahimanesh, M. (2016). Semantic representation of the nature of marital life in unsuccessful marriages (a structuralist approach). *Journal of Women and Society Research*, 2 (7), 69-78.
- Sadeghi Fasaee, S., Isari, M. (2013). The Typology of Post-Divorce Life Reconstruction Patterns. *Journal of Social Sciences*, 15(2), 1-32.

- Sehat, F., Sehat, N., Khanjani, S., Mohebi, S., Shahsiah, M. (2014). The effect of solution-focused short-term approach on marital conflict decrease in Qom. *Health System Research*, 10(2)-268-275.
- Fatehizade, M., Mofid, V., Ahmadi, A., Etemadi, O. (2014). Comparison of the effect of cognitive-behavioral counseling and solution-oriented counseling on female sexual satisfaction in Isfahan. *Quarterly Journal of Women and Society*, 5 (3), 67-83.
- Firozjaeyan, A.A., Sadeghi, S., Janmohammadi Largani, V., Lotfi, T. (2017). Meta-analysis of studies about divorce in Iran. *Biannual Journal of Woman and Family Studies*, 6(2), 111-143.
- Ghamarikivi, H., Karimi Yousefi, H., Khoshnodniay Chomachaei, B., Sadeghi Valani, Z. (2015). *Measuring family and marriage*. Ardabil: Mohaghegh Ardabil Publications.
- Lotfi, A., Motamedi, A. (2016). Studying the influence of Solution-Focused Brief Therapy on increasing resiliency of boy teenagers at risk in one of military counties. *Journal of military Psychology*, 7(25), 37-49.
- Sanai, B., Davarniya, R., Bakhtiari Said, B., Shakarami, M. (2015). The Effectiveness of Solution-Focused Brief Therapy (SFBT) on Reducing Couple Burnout and Improvement of the Quality of Life of Married Women. *Armaghane danesh*, 20 (5), 416-432
- Mojarrad, A., Ghamarikivi, H., Kiani, A.R. (2018). The Effectiveness of Bowen Counseling on Marital Forgiveness and Compassion in Maladaptive Women. *Journal of Women and Society*, 9 (4), 275-290.
- Mojarrad, A., Ghamarikivi, H., Kiani, A.R. (2019). The Effectiveness of Solution-Based Counseling on Marital Forgiveness and Dissatisfaction in Maladaptive Women. *Journal of Islamic Journal of Women and Family*, 7 (3), 9-34.
- Mahmoodi, M.J., Sanaei, B., Nazari, A.M., Davarnia, R., Bakhtiari Saeid, B., Shakarmi, M. (2015). The effectiveness of short-term solution-based counseling on reducing marital burnout and improving the quality of life of married women. *Provides Knowledge*, 20 (5), 417-433.
- Mallahi, Kh., Khosravi, S. (2019). A Comparison of Parent Self-Efficacy In Different Type of Family Based on Family Process And Content Model. *Psychological methods and models*, 10(35), 137-157.
- Nazari, A.M., Beyrami, M. (2008). The Impact of Solution-Based Counseling on Marital Satisfaction in Aggression, Time to Be Together, Financial Agreement, and Sexual Satisfaction in Both Working Couples. *Modern Psychological Research*, 3 (9), 93-117.
- Nazari, A., Rasouli, M., Davarniya, R., Hosseini, A., Babaei Gharmkhani, M. (2015). Effectiveness of Solution-Focused Brief Therapy (SFBT) on Couple Burnout and Divorce Tendency in Married Women. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 3 (3), 41-52
- Nichols, M.P., Schwartz, R.C. (2014). *Family therapy: concepts and methods*, (Dehghani, M., Ganjavi, A., Najarian, F., Rasouli, S., zadeh Mohammadi, A., Tahmasebian, K. Translators). Tehran: Danghe Publishing.